

«پيله و پروانه» يا «مرغ و قفس»؟

ارزیابی تطبیقی دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا

در باب رابطه نفس و بدن

نواب مقربی*، دکترای کلام و فلسفه دین، دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات
عبدالرزاق حسامی فر، دانشیار گروه فلسفه دانشگاه بین المللی امام خمینی

چکیده

مسئله اصلی مقاله حاضر اینست که نفس در اندیشه ابن سینا و ملاصدرا چه نوع ماهیتی دارد و نسبت آن با بدن چگونه تبیین و توجیه میشود؟ آیا این دو فیلسوف دیدگاهی همسان در باب چیستی نفس و نسبت آن با بدن دارند یا دیدگاهشان متفاوت است؟ همچنین کدامیک از آنها با طرز تفکر و شیوه نگرش قرآنی – اسلامی سازگاری و همداستانی بیشتری دارد؟

مدعای مقاله حاضر اینست که هرچند ابن سینا در توجیه تجرد نفس و بقای روحانی آن براهین نیرومندی اقامه کرده است ولی بخش عمده این براهین، اگر نگوئیم همه آنها، متأثر از شیوه نگرش افلاطونی – نوافلاطونی در باب چیستی نفس و رابطه نفس – بدن است؛ و اگرچه ابن سینا در این باب ریزه کاریها و نوآوریهای دارد، اما چارچوب کلی و استخوانبندی بحث او همان است که در سنت افلاطونی – نوافلاطونی ملاحظه میشود.

از سوی دیگر، ملاصدرا هرچند به براهین ابن سینا در باب تجرد و بقای نفس توجه ویژه‌ی دارد و تقریر تازه‌ی از آنها بدست میدهد ولی با اتکا به نگره حرکت جوهری و حدوث جسمانی نفس و بقای روحانی آن، دیدگاهی را عرضه میکند که تنها از شجره طیبه حکمت

متعالیه برمی آید و میباید و نه تنها با دیدگاه عقلانی متعالیه، که با دیدگاه اسلامی – قرآنی در باب طبیعت نفس و رابطه نفس و بدن هم سازگاری دارد.

دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا در باب رابطه نفس و بدن را میتوان بترتیب چون رابطه «مرغ و قفس» و «پيله و پروانه» دانست. در نگاه ملاصدرا نفس هنگام حدوث در واپسین مرحله تکامل صورتهای مادی و نخستین مرحله صورتهای ادراکی قرار دارد و هستیش در این هنگام واپسین پوسته جسمانی و نخستین مغز روحانی بشمار میرود.

کلیدواژگان

نفس شناسی در فلسفه اسلامی
ابن سینا
ملاصدرا
نسبت نفس و بدن
رابطه مرغ و قفس
رابطه پيله و پروانه
حرکت جوهری
نگره افلاطونی – نوافلاطونی

۱. مقدمه

یکی از مسائلی که در حوزه انسان شناسی مطرح میشود اینست که حقیقت انسان از چه چیزی ساخته

(نویسنده مسئول) *Email:nawi1358@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۱۸ تاریخ تأیید: ۹۳/۲/۱۶